

**МАРИЈА МИХАЈЛОВА-МРАВКАРОВА, ВОВЕД ВО
ОСМАНСКА СФРАГИСТИКА
(СОФИЈА: АВАНГАРД ПРИМА, 2016), 192**

Во текот на 2016 година во издание на Авангард Прима во Софија на бугарски јазик на вкупно 192 страници излезе од печат книгата *Увод в османската сфрагистика* од авторката Марија Михајлова–Мравкарова.

Марија Михајлова–Мравкарова е родена во 1936 година во Истанбул. Специјализира османистика на Софискиот универзитет „Св. Климент Охридски“ во 1962 година. Од 1965 година е научен соработник и раководител на Ориенталниот оддел во Народната библиотека „Св. Кирил и Методиј“ во Софија. Од 1984 година е професорка на одделот Туркологија во Центарот за источни јазици и култури при Факултетот за класични и нови филологии на Софискиот универзитет „Св. Климент Охридски“ каде ги предава предметите Османски јазик, Историја и историска граматика на турски јазик, Вовед во османска дипломатика, Османска палеографија, Османска нумизматика и сфрагистика, Турски извори за бугарската историја и Превод и анотација на османски текст. Во 1991 година се стекнува со научната титула доцент по предметите историја и историска граматика на турски јазик. Авторка е на над 150 студии, описи, статии и реферати на домашни и меѓународни конгреси, како и преводи од областа на османистиката и туркологијата. Нејзина потесна област на истражување се Гагаузите и Татарите населени во Североисточна Бугарија.

Османската сфрагистика е помошна историска дисциплина, дел од османистиката која го проучува потеклото, формата, структурата, текстот и автентичноста на печатите кои се среќаваат врз османските писмени извори. За таа цел сфрагистиката ја проучува нивната надворешна страна – форма, вид, шрифт и мастило, како и нивната внатрешна страна – јазик, структура и содржина.

Делото *Увод в османската сфрагистика* е поделено на вкупно девет поглавја со следните наслови: Сфрагистиката како научна дисциплина; Османска сфрагистика; Печатите во османлиското општество; Уметничката вредност на печатите; Правни проблеми врзани за печатите; Печати употребувани во османлиската империја; Турски печати; Бугарски печати; и други печати врз османските документи. На почетокот книгата започнува со вовед, додека на крајот содржи заклучок, користена литература, прилози, термини и изрази сврзани за печатите, како и термилошки речник.

Во првата глава е опишано значењето на сфрагистиката како помошна научна дисциплина, потеклото на сфрагистиката, како и врската со другите научни дисциплини. Во втората глава е подетално објаснета османската сфрагистика која е всушност и предмет на обработка на делото. Во третата глава е објаснето значењето на печатите во османското општество и историјатот кога започнале истите да се употребуваат. Четвртата глава содржи информации за уметничката вредност на печатите, пред сè нивната форма, материјалот од кој се направени, како и видот на писмото. Петтата глава ги содржи правните проблеми сврзани за печатите, како и начините за можна злоупотреба и фалсификат. Во шестата глава се објаснети видовите на печати кои се употребувале во Османлиската империја. Еден од зборовите за печат кој и ден денес се употребува помеѓу населението кај нас е турскиот збор муур (мухур, mühür).

Седмата и најобемна глава е насловена *Турски печати* и истата е поделена на неколку сегменти. На почетокот се наведени сите печати на административните службеници во Османлиската империја. Тие се хиерархиски поставени, при што најпрвин се опишани печатите на султанот и великиот везир, потоа и на пониските структури, па сè до печатите на локалните власти (кадии, наиби, мухтари, имами, мухбири итн.) и еснафските здруженија. Во продолжение е даден опис на вакафските печати поделени на печати на султански вакафи и печати на други вакафи. Во оваа глава се опишани и печатите на дипломатските претставништва на Османлиската империја во странство, како и на печатите на странските дипломати во Османлиската империја. Свои печати имале и вазалите и кнежевствата во рамките на Османлиската империја, како и туѓинците кои преминале во турската администрација. Ова поглавје ги содржи и специјални печати кои биле само за внатрешна употреба. Поглавјето завршува со подетален опис на турските лични печати кои можело да ги поседува секој, од султанот до последниот негов поданик.

Во осмата глава е содржан детален опис на бугарските печати кои се поделени на бугарски службени печати и бугарски лични печати. Бугарските службени печати се од бугарските селишта, општини, библиотеки, цркви, манастири и здруженија, додека бугарските лични печати се во посед на поданиците на Османлиската империја и тие можеле да бидат напишани на арабица, или пак на кирилица и арабица.

Во последната, деветта глава, се опишани другите печати кои се среќаваат врз османските документи. Во овој дел накусо е објаснета структурата на следните печати: грчки печати, кипарски печати, ерменски печати, еврејски печати, татарски печати и черкески печати.

Истражувањето завршува со богат фонд на прилози и тоа: Повисоки административни службеници во дунавскиот вилает во 1876 и 1877 година; Опис на османските документи од архивските збирки на ориенталниот оддел на народната библиотека „Св. Кирил и Методиј“ со турски печати; Опис на османските документи од архивските збирки на ориенталниот оддел на народната библиотека „Св. Кирил и Методиј“ со бугарски печати; и Опис на османските документи од архивските збирки на ориенталниот оддел на народната библиотека „Св. Кирил и Методиј“ со кипарски печати.

Делото на Марија Михајлова–Мравкарова е уникатно и единствено заради научниот пристап кон темата која ја обработува. Најзначајната придобивка на овој научен труд е обемиот број на содржани и обработени печати, вкупно 62, од кои десетина од нив се од македонските селишта. Токму затоа, овој труд претставува значајно дело кое ги поставува темелите на оваа тема и дава значаен придонес како за бугарската, така и за македонската историографија.

Нецад МЕХМЕДОВИЌ